

Verslag vanuit betrokkenheid
Stichting Overbetuwe Groen Natuurlijk
Mei 2014

INHOUD

Inleiding
Stichting Overbetuwe Groen Natuurlijk
Ligging
Bodem
Historie
Aanleg van het Bremertonbos
Verdere ingrepen het bos
Werkzaamheden SOGN
Functies bos Natuur
Recreatie
NME
Financieel
Aandachtspunten
Conclusie
Gebruikte bronnen

Bijlagen: lijsten waarnemingen: Vaatplanten,
Zoogdieren
en insecten
Vogels
Waterdieren
Mossen

INLEIDING

Door de Stichting Overbetuwe Groen Natuurlijk is dit verslag gemaakt om het belang weer te geven dat het Bremertonbos heeft voor natuur, recreatie, natuureducatie en mogelijk ook economie. Binnen de andere ontwikkelingen in de regio, met name Park Lingezegen, heeft het een eigen positie en is het een versterking.

Er zijn enkele inventarisaties in het bos gedaan die in de bijlagen te vinden zijn. Het gaat om : vogels, amfibieën, vleermuizen, vaatplanten en mossen. Ze zijn gedaan in de afgelopen jaren.

Ze zijn niet altijd volledig door gebrek aan mogelijkheden.

Eigenaar van het Bremertonbos in de gemeente Overbetuwe is Staatsbosbeheer. Het bos werd 35 jaar geleden aangelegd als productiebos en was niet toegankelijk voor publiek.

In overleg met SBB wordt sinds ruim tien jaar een deel van het onderhoud van het bos gedaan door de vrijwilligersgroep Overbetuwe Groen Natuurlijk.

Het is nu toegankelijk en gevarieerder geworden.

Het bos voorziet in een duidelijke behoefte aan natuurbeleving en natuureducatie. En het is een verrijking voor de natuur in het gebied zelf.

Een waarneming ter plekke op een mooie middag in de vroege zomer, geeft inzicht in de veelzijdigheid van het recreatief gebruik.

Binnen twee uur kwamen in het bos :

- Een man die regelmatig een rondje door het bos loopt en daarbij speciaal let op de orchidee die hij weet te staan, brede wespenorchis waarschijnlijk.
- Een vrouw met jong kind, dat aan het enthousiaste geroep te horen ergens in het bos rondrent.
- Een stevig doorwandelaar dat met de routebrochure in de hand langskomt.
- Een vrouw met twee kinderen en schepnetjes op weg naar de poel, die voor het eerst in het bos zijn.
- Een vrouw met hond, aan de lijn, die niet alleen de hond uitlaat maar ook zelf goed kijkt naar en geniet van wat ze om zich heen ziet.

STICHTING OVERBETUWE GROEN NATUURLIJK

Rond 2002 trok het stukje bos aan de Hollanderbroeksestraat de aandacht van de Stichting Overbetuwe Groen Natuurlijk (SOGN), een vrijwilligersgroep die zich bezighoudt met versterking van landschapselementen.

In overleg met Staatsbosbeheer, eigenaar van het perceel, is het bos toegankelijk gemaakt voor recreatie.

Daarnaast is het streven naar meer natuurontwikkeling door variatie aan te brengen in begroeiing en biotopen.

Binnen de veranderde visie van SBB paste het goed om naast houtproductie ook deze twee doelen na te streven.

SOGN heeft in het naburige Oostermeintbos, ook een ruilverkavelingsbosje, een fruitbomencirkel aangelegd als landmark, jonge bomen en stuiken aangeplant in noordelijk deel en een poel gegraven in de zuidwesthoek. Dit zijn nog jonge ontwikkelingen.

overbetuwe groen...natuurlijk!

LIGGING

Het Bremertonbos, ongeveer 40 ha. groot, ligt in de gemeente Overbetuwe tussen Elst en Driel.

Het grenst aan de oostkant aan Hollanderbroeksestraat en aan de noordkant aan de Eldense zeeg, aan de overige kanten liggen weiland.

Het ligt in een gebied dat de Hollanderbroek genoemd wordt.

Per fiets of lopend is het goed bereikbaar, maar sinds de aanleg van de N387 in 2010 is de bereikbaarheid per auto moeilijker geworden. Door de knip in de Hollanderbroeksestraat is de rotonde in de N837 bij Driel de enige toegang.

Hoewel de nieuwe N387 bestaat uit 'fluisterasfalt' is de geluidsbelasting toegenomen in het voorheen stille gebied.

Voor dieren is de doorgankelijkheid van het landschap verder afgenomen.

BODEM

De bodemkaart geeft aan dat het terrein van de Bremerton bestaat uit het bodemtype natte Poldervaaggrond (Rn).

De cijfercodes duiden op grondsoort en het profiel. Zowel 44 als 47 betekent dat het zowel in boven als ondergrond uit zware klei bestaat.

De 'C' duidt op kalkarme grond. (A is kalkrijk)

De kleine cursieve 'v' achter de code in de zuidwest hoek duidt op veen in de ondergrond, dieper dan 80 cm.

De grondwatertrap is bijna overal V: het hoogste peil ligt op minder dan 40cm onder maaiveld en het laagste kan wegzakken onder de 1.20 meter.

Bij grondwatertrap III, in het westelijk stukje, komt het hoogste peil ook boven de 40 cm onder maaiveld en het laagste ligt tussen de 80 en 120 cm onder maaiveld. Het is dus een wat natter terrein dan de rest.

Bij het graven van de poel in dit deel, in 2004, trof de graafmachine onder de klei een veenlaag aan, ongeveer 1 meter onder maaiveld.

Het gebied ligt op ongeveer 7 m boven NAP. Het kent geen natuurlijk reliëf van betekenis.

In de praktijk betekent het dat de klei in het Bremertonbos of zo nat is dat de voeten wegzakken in de blubber, of zo sterk uitdroogt dat er diepe scheuren in ontstaan. In sommige, beschaduwde, delen blijft de grond altijd nat, ook bij een langdurige hittegolf. Hiermee is het typisch een stukje komgrond zoals de hele Hollanderbroek, waarvan 'broek' aangeeft dat het een moerassig gebied is (geweest). In de komgronden, de laagste gebieden, bleef rivierwater na een overstroming het langst staan en bezonken de fijnste deeltjes, een ondoordringbare kleilaag vormend. In de moerassige broekbossen die hier ontstonden, vond ook veen vorming plaats.

HISTORIE

De naam Bremerton is afkomstig van een gelijknamige naburige boerderij. De betekenis is niet meer duidelijk.

Ver van het dorp aan een landweggetje de zompige velden in, was in een schuur van de Bremerton in de 17^e eeuw, een katholieke schuilkerk. Pas de Franse tijd bracht vrijheid van godsdienst

Het bos ligt aan de Eldense Zeeg, een A watergang die aan de noordkant loopt. Door de Hollanderbroek lopen meerdere zegen. Nadat een gesloten dijkkring langs de rivieren tot stand kwam, in de 13^e eeuw, werd de Linge gegraven, door het laagste deel van de Over-Betuwe om overtollig water af te voeren. Een stelsel van zegen leidde het water naar de Linge. De zegen en de Linge vormen tezamen van boven gezien een veervormig geheel doordat de zegen, gebruikmakend van het natuurlijk verval in westelijke richting lopen tot ze op een gunstige, lage plek in de Linge terechtkomen.

Stuwtes, zoals dat bij de ingang van de Bremerton, dienen om voldoende water vast te houden ten behoeve van de landbouw.

Kaart uit 1810 (Gelders Archief)
Begrenst door:
Aan zuidkant de Linge (toen Rijn- en Waalwetering)
Aan de noordkant de Eldense Zeeg
Die ene boerderij, aan het einde van de Hollanderbroeksestraat, is de Bremerton. (met aan overkant van de weg een ander gebouw, een extra schuur?)

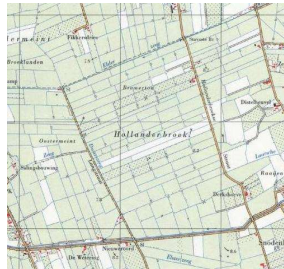
Aan de perceelvorm is te zien hoe het Hollanderbroek werd ontgonnen: in opstreekende kavelen, doorsneden met sloten, recht op een eerste watergang. Dit is hetzelfde patroon als in West-Nederland eerder is toegepast in de veenweidegebieden. Heeft een Hollander de methode hier geïntroduceerd?

Op de kaarten van 1871 bestaat het gebied uit dit soort kavels, net als op die uit 1810 van de vorige bladzij, in gebruik als hooi- en weiland. In de jaren tussen 1930 tot 1970 zijn er enkele percelen met boomgaarden beplant geweest, hoewel klei niet de meest geschikte grondsoort hiervoor is. De oeverwallen boden kennelijk niet meer genoeg ruimte voor deze toen succesvolle teelt. Ook vindt er beperkte akkerbouw plaats.

Aan de onregelmatiger, blokvormiger percelen aan de oostkant is te zien dat daar een overgangsgebied ligt van stroomrug (waarover de Grote Molenstraat loopt) naar de komgronden. Hier staan nog steeds fruitbomen en hier staat de oudere bewoning die in de komgronden, tot de ruilverkaveling, spaarzaam was.

1871

1966

1990

'Het moeilijk te bewerken, natte gebied werd door de ruilverkaveling van de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw ontsloten met nieuwe wegen, zoals de Langstraat die doorgetrokken werd ten noorden van de Eldense Zeeg. Drainering werd aangelegd, nieuwe boerderijen gebouwd, de percelen deels vergroot. Door het midden van Hollanderbroek is van noord naar zuid een nieuwe sloot gegraven die alle zegen doorsnijdt en rechtstreeks op de Linge uitwatert.

En, als compensatie van verdwenen stukjes groen, werden zes bosjes aangelegd waarvan de Bremerton er één is. Ze zijn overgedragen aan Staatsbosbeheer

De geschiedenis van agrarisch gebruik, met een verrijkte bovenlaag als gevolg, en de natte, vruchtbare klei zorgen voor de weelderige ondergroei met brandnetels, brandnetels, brandnetels, distel, kleeftkruid en andere ruigtesoorten.

Foto boven: stuwte in Eldense zeeg met N837 op achtergrond (2010)

Foto onder: stuwte met Bremertonbos en zeeg op achtergrond (2010)

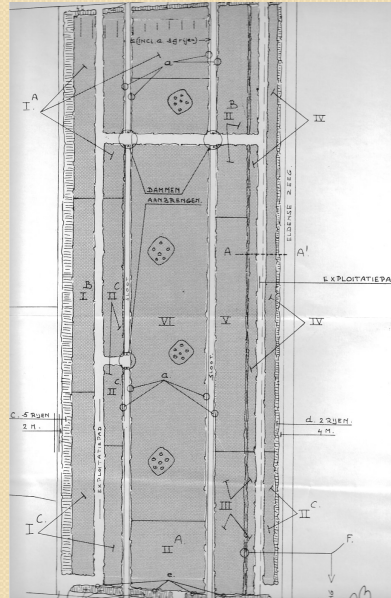

AANLEG VAN HET BREMERTONBOS

De beplantingsplannen van het Bremertonbos dateren van 1984/85. De toen aangelegde bosjes, vormen nu waardevolle groene elementen in het open landschap waar veel ander groen verloren is gegaan.

Tot in de 20^e eeuw waren veel perceelgrenzen omheind met begroeiing en de meeste wegen omzoomd met bomen, zoals kaarten laten zien. (Helaas zijn de hier gebruikte kaarten van te slechte kwaliteit om dit goed te zien) Vaak betrof dit akkers. In de Hollanderbroek zelf was minder begroeiing te vinden want hier lag weidegrond. Ook het grotendeels verdwijnen van de fruitteelt zorgde voor verlies aan groen, en dus van de vogels en insecten die ervan profiteren. Door het bos heen lopen twee parallelle boerensloten en werkpaden zoals de plankkaart laat zien.

Gebruikte boomsoorten zijn in hoofdzaak diverse soorten populier, es, winterik en op beperkte schaal lindes. Vogelkers, els, Gelderse roos, meidoorn en vele andere streekeigen soorten dienen als randbegroeiing, ook langs de sloten.

VERDER ONTWIKKELINGEN IN HET BOS

Na de aanleg heeft het bos er lang ongebruikt en ontoegankelijk bij gelegen.

Vanaf 2000 volgden enkele veranderingen elkaar op:

- Aanleg natuurvriendelijke oevers

In de sloot aan de westkant van het bos is door het Waterschap een natuurvriendelijke oever aangelegd. De ondiepe, warme en beschermde zone, door een wal gescheiden van de sloot, is een gunstige omgeving voor voortplanting van vissen, amfibieën, libellen en andere insecten en voor vele plantensoorten. Ook in het verder verloop van de Eldense Zeeg, richting Langstraat, is een deel omgevormd tot natuurvriendelijke oever.

- Aanleg grotere waterleiding

Voor de aanleg van een grote waterleiding vanuit het nabij gelegen waterwingebied Fikkersdries in 2004, is een brede strook aan de noordkant gekapt. Daarvoor in de plaats is weer een assortiment geplant van inlandse soorten struiken, al zit er veel eiken bij. Het gaat verder om gele kornoelje, wilde kardinaalsmuts, wilde kamperfoelie, wilde appel, mispel, rode kamperfoelie, zoete kers, vogelkers, zwarte bes, aalbes, hondsroos, framboos, wilde lijsterbes en Gelderse roos.

Boven: pad aan westzijde bos
Onder: gevolg van uitgevoerd groot werk.

- Dunning
 - In de winters van 2012/13/14 is door SBB een dunning uitgevoerd in het Bremertonbos. De eerste in het bestaan.
 - Om in het bos te komen met machines zijn paden verbreed of nieuw gemaakt.
 - De dunning en vooral de sporen van groot machinaal geweld en aanleg van nieuwe paden lijken op het eerste gezicht nogal een ravage te hebben aangericht, maar ook dit zal door de natuur weer geheel opgenomen worden in haar eigen ontwikkeling. Het karakter van het bos zal veranderen door de nieuwe paden en de toegenomen openheid van het bos.

- Spontane ontwikkelingen
 - Door de slechte groei van een aantal boomsoorten is er veel dood hout in het bos.
 - Populieren vallen om en blijven liggen tot ze verteerd zijn. Veel eiken gaan dood en zorgen voor staand dood hout.
 - Beide soorten dood hout dragen bij aan de biodiversiteit van het bos.
 - De opkomst van essen is opmerkelijk. Ze ontkiemen massaal in de eikendelen. Dit gebeurt pas sinds nog geen tien jaar. Het lijkt of er eerst een bodemproces nodig was om de juiste voorwaarden te scheppen.

essen ondergroei tussen eiken (2010)

WERKZAAMHEDEN SOGN

SOGN streeft naar betere toegankelijkheid en het vergroten van diversiteit van de natuur en stimuleert betrokkenheid van anderen bij het bos.

- Het bos is nu opengesteld voor iedereen. De aanleg en onderhoud van paden door SOGN maakt dit mogelijk.
- Over de twee sloten zijn bruggetjes aangelegd, die regelmatig onderhouden en vervangen moeten worden. De laatste versie bestaat uit een duiker.
- SOGN bevordert toename van natuurwaarde, bij voorbeeld door het uitvoeren van kleine dunningen. Hierdoor ontstaan open plekken met gevarieerde ondergroei. Het hout dat vrijkomt wordt gebruikt in het bos, bijvoorbeeld voor het maken van rillen, voor de bruggetjes, voor knuppelpaden, een vogelkijkscherp of 'lesplek' met bankjes ten behoeve van NME.
- Door het bos heen hangen vogelnestkasten, bosuilkast, vleermuiskasten, deels opgehangen in samenwerking met verschillende vogelgroepen.

- Er is een aantrekkelijke entree gemaakt . Daar zijn twee picknicktafels geplaatst met behulp van een subsidie van gemeente Overbetuwe in het kader van activiteiten van Dorpsraden. Een ervan is vergaan en verwijderd.
- Een poel is in 2004 gegraven aan de westkant van het bos. Hieraan heeft het Over-Betuwe College bijgedragen met geld uit een sponsorloop van leerlingen voor natuur.
- Jarenlang organiseert SOGN op de landelijke natuurwerkdag activiteiten in de Bremerton waarbij vrijwilligers onderhoud plegen aan het bos. Ook scoutinggroepen doen eraan mee.
Dan worden er knuppelpaden aangelegd in drassige delen, paden onderhouden, rillen aangelegd, de zoom geschoond van snelgroeiende bomen zoals de eiken ten gunste van de besdragende struiken en een wilgentunnel aangelegd of gerepareerd en hutten gebouwd.
- Gebruik maken van wens bedrijven met hun personeel een dag te werken voor een maatschappelijk doel of samenwerken met Agrarische Natuurvereniging maakt inzet van veel mensen mogelijk.

FUNCTIES VAN HET BREMERTONBOS

Het Bremertonbos heeft een natuurfunctie, een recreatieve functie, een natuureducatieve functie en mogelijk ook een economische functie.

In de nabije toekomst zal Park Lingezen ook een belangrijke rol gaan spelen op deze gebieden. De Bremerton heeft eigen kwaliteiten en is een stapsteen naar overige groene plekken ook vanuit PLZ.

1. Natuurfunctie

Het Bremertonbos vormt een belangrijke schakel in een reeks bosgebiedjes in de wijde omgeving. Deels zijn dit ook ruilverkavelingbosjes, deels al oudere, soms particuliere stukjes nat loofbos, zoals eendenjachtbosjes.

Het is een stapsteen voor veel diersoorten in het open, agrarische gebied omdat het een plek biedt om te overleven: ze kunnen er schuilen, jongen groot brengen, voedsel zoeken. Van hieruit kunnen de dieren zich verplaatsen om een groter gebied te bevolken, wat voor overleven van de soort belangrijk is.

Het bos is op deze manier van belang voor reeën, (roof)vogels, egels, vleermuizen en amfibieën.

Op de aanwezigheid van een vos wijzen geursporen en afgebeten veren van prooivogels. Buizerds gebruiken het bos als uitvalsbasis. Een horst is met populier en al omlaag gekomen. Een bunzinghol is aangetroffen. Reeën zijn gezien in weilanden in de directe omgeving, ze zijn waarschijnlijk verantwoordelijk voor de afgeknabbelde schors in de winter.

Door reeën aangevreten stammetjes

Poel

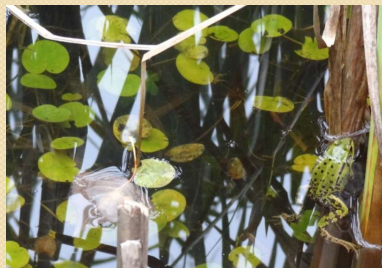
Bij het aanleggen van de poel werd een veenlaag doorgraven en in het opborrelde water kwam al snel leven. De eerste jaren zat de poel vol krabbenscheer maar dat lijkt nu verdwenen. In 2012 bedekte kiezelwier het open oppervlak. Met de uitgegraven grond is een wal opgeworpen aan de noordkant.

De poel is belangrijk als schakel binnen het groeiende netwerk van poelen op beperkte afstand van elkaar in deze omgeving.

Het water is van goede kwaliteit, watervlooiën, en waterlopers zijn aangetroffen en de genoemde krabbenscheer en het kiezelwier.

Op enkele tientallen tot honderden meters afstand liggen diverse poelen: in de Oostermeint, ook door de SOGN aangelegd, in de hoek van de N387, in Fikkersdries en op particulier terrein. Deze afstand is voor amfibieën goed te overbruggen, al is de N387 wel een probleem.

De plasdrasoevers in de Eldense Zeeg en de watergang aan de westkant zijn een aanwinst voor flora en fauna.

Boven: kikker in de kikkerpoel
Onder: behoorlijk dichtgegroeide natuurvriendelijke oever, westkant

RECREATIEVE FUNCTIE

Recreatie tussen Elst en Driel bestaat voornamelijk uit fietsen over smalle boerenweggetjes waar ook auto's rijden. Het Bremertonbos ligt te midden van weilanden als een onverwachte uitzondering in het open, agrarisch gebruikte landschap.

Het is van belang als een van de weinige mogelijkheden dicht bij huis de natuur in te gaan. Zie ook de waarneming die bij de introductie beschreven wordt.

Voorlopig is het naburige Park Lingezegen geen alternatief. Bos wordt hier net geplant en alle natuur- en recreatieve ontwikkeling is nog in beginfase.

Het bos heeft een regionale functie.

Bezoekers komen deels per auto, (hondenuitlaters!), deels per fiets en een klein deel te voet en ook wel te paard!

Bij de ingang is beperkte parkeergelegenheid.

MOGELIJKHEDEN VOOR RECREATIE

Doordat het Bremertonbos onderdeel is van een ommetje van de gemeente Overbetuwe, vormt het onderdeel van de regionale recreatiemogelijkheden. De ontwikkeling van Park Lingezegen geeft nieuwe mogelijkheden om het bos deel te laten uitmaken van een groter verband. Van Park Lingezegen naar Hemmen zou een groene wandelroute kunnen komen. Een wandelroute van Park Lingezegen via de Golfbaan naar de Bremerton is een van de plannen die leven.

Het vrije karakter van de Bremerton geeft jeugd veel mogelijkheden om de natuur te ervaren. Kinderen vinden overal plekjes om een hut te bouwen. Een onwaarschijnlijk paadje door de brandnetels leidt vaak naar een geheime hut. Een wandeling door de Bremerton is heel wat anders dan een wandeling door een stadspark. Er ontstaan spontaan nieuwe paden door wandelaars. Het heeft een avontuurlijk karakter, het kan een ware jungle ervaring zijn. Met name op warme, vochtige zomerse dagen.

- Omgewaaide populieren, die blijven liggen, versperren soms een pad, en voorkomen zo dat crossers het bos doorgaan.

Doordat het bos uit diverse beplanting bestaat voert de looproute door stukken met een verschillend karakter: opener stukken met populieren en heel veel brandnetel ondergroei, delen met eiken waartussen essen opschieten. Dichte struikranden langs de sloten en de buitenkant met een heel gevarieerde begroeiing. Kleinere eenheden van essen en lindes en andere soorten die ertussen geplant zijn.

De poel achterin vormt een speciaal element. Aan de rand van het bos gelegen biedt het uitzicht over de weilanden en is het toch een veilig, idyllisch plekje, omringd door geboomte.

De picknicktafel bij de ingang biedt een pleisterplaats voor fietsers en wandelaars waar goed gebruik van gemaakt wordt. Ook vissers hebben hun plek gevonden langs de zeeg.

Voorwaarde is wel dat bezoekers goed genoeg ter been zijn om de ongebaande paden aan te kunnen.

NME

Het bos leent zich heel goed voor natuur- en milieueducatie.

NME Overbetuwe maakt gebruik van het bos voor NME met schoolklassen. Hierbij wordt ook het programma Natuursprong van SBB toegepast.

Er worden natuurexcursies gehouden door IVNRijnWaal, IVN Arnhem, KNNV en ongetwijfeld door meer groepen waarvan wij niet weten.

Groepen als scouting houden er activiteiten. Kinderfeestjes vinden er plaats.

FINANCIËLE FUNCTIE

Het is vanuit de SOGN niet inzichtelijk hoe de kosten en baten van het bos liggen.

De dunning levert in ieder geval hout op. Duidelijk is wel dat er door SBB gezocht wordt naar nieuwe manieren van financiering. Welke rol SOGN daarin kan spelen, buiten het vrijwillige werk aan onderhoud, is nog onduidelijk.

Dunning winter 2013/14

Berijpte sleedoorn aan de Hollanderbroeksestraat (2006)

AANDACHTSPUNTEN

Afval:

Het ontbreken van prullenbakken is bewust omdat de vrijwilligersgroep niet de verplichting tot legen op zich kan nemen. Veronderstelling wordt dat mensen dan hun afval zelf meenemen. Een deel van de bezoekers doet dit echter niet, wat regelmatig rapen betekent voor de vrijwilligers.

Vandalisme:

Ondanks of dankzij de afgelegen ligging hangen er soms onwelkome gasten rond. De picknicktafels zijn wel eens uit de grond getrokken, en door SBB en de SOGN teruggezet. Een wilgenhut, gemaakt door bezoekers van een vrijwilligersmarkt in Elst, die in 2012 achterin het bos was geplaatst om als onderdeel van NME activiteiten te dienen, was binnen twee weken grondig verwijderd.

Bij de poel is in overleg met SBB bewust geen bank neergezet om het geen hangplek te laten worden.

Overig:

- Gewenst is een vissteigertje bij de ingang. De vorige die jarenlang tijdelijk was, is vergaan. Werd goed gebruikt.
- Zorgen voor duurzame en veilige bruggetjes.
- Hinder door het dumpen van tuinafval bij de ingang, die bij gelegenheid door SBB wordt verwijderd.
- Hondenuitlaters maken graag gebruik van het bos en houden lang niet altijd hun hond aangelijnd zoals op het bordje bij de ingang verplicht gesteld wordt.
- Het gebruik van zwaar materieel bij werkzaamheden laat diepe bandensporen na, vooral bij de ingang maar ook elders. Deze belemmeren het lopen en de vegetatiegroei.

Vervoer van hut gemaakt op vrijwilligersmarkt 2012

AANDACHT VOOR BEHEER

Paden. Hoewel door het belopen de paden zichtbaar blijven, is twee maal per jaar maaien van pad langs de randen nodig om opdringende ruigte op afstand te houden. Ook rond de poel en de open plek waar nu het 'leslokaal' voor NME staat zou in juni/juli en september gemaaid moeten worden. Hiervoor ontbreken de mogelijkheden bij SOGN.

Wenselijk is dat SBB dit doet.

Picknickplak bij ingang kan bij voorkeur vaker gemaaid worden om tafel toegankelijk te houden. SBB zet wel in winters grootschalig randvegetatie af. Dit geeft even lucht, en weer een nieuwe start met pioniersvegetatie, maar niet een zomer lang.

Schonen poel. Delen van de begroeiing worden eruit gehaald op natuurwerkdagen of door de SOGN. SBB heeft toegezegd zomer 2014 de bodem te schonen.

Plasdrasoever. Ook hier is onderhoud nodig om dichtgroei te voorkomen. Aangewezen instantie is het Waterschap. Onduidelijk is hoe hun plannen zijn.

Boven: picknicken met uitzicht op brandnetels
Onder: paadje door de brandnetels, westkant

CONCLUSIE

Met dit verslag wil de SOGN een beeld geven van de ontwikkeling en het veelzijdig belang van het Bremertonbos. Dit belang ligt op gebied van natuurontwikkeling, recreatie en natuureducatie. Tevens is de relatie van het bos met de omgeving van belang. Het is geschreven vanuit betrokkenheid van de SOGN bij deze ontwikkelingen.

Gelukkig is in de afgelopen jaren een goed overleg en prettige samenwerking met SBB mogelijk gebleken, waarbij aan de vrijwilligers van SOGN veel vrijheid werd gegeven.

We hopen deze samenwerking de komende jaren voort te kunnen zetten, ook na de overgang de beheerseenheid Rijk van Nijmegen naar Gelderse Poort, en daarbij een duurzame samenwerking te combineren met een duurzaam beheer van het Bremertonbos.

HERKOMST INFORMATIE, COLOFON

Beplantingsplannen P. van Gogh in opdracht van pl.comm. vd RVK Over-Betuwe-Noord
De Linge en de afwatering van de Overbetuwe. H. Renes 1998 in: Historisch
Geografisch Tijdschrift
<http://home.planet.nl/~pete3568/parochie/geschiedenis.html> (geschiedenis van de
parochie)

Bodemkaart

Topografische kaart 1: 25.000

Geomorfologische kaart Stiboka

www.watwaswaar.nl

Met dank aan ieder die meegewerkt heeft aan de inventarisaties, buiten de leden van SOGN:
Mossenwerkgroep KNNV Wageningen
Vogelwerkgroep KNNV Arnhem
RAVON
Vleermuizen werkgroep
Edwin Roze (vogelinventarisatie)
mededeling natuurgids Ben Cornelisse (bunzinghol)
mededeling wandelaar (brede wespenorchis)

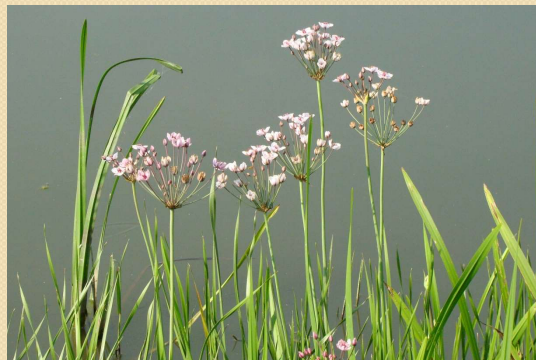
Colofon:

Tekst Margreet Jellema,

met dank aan Elieke Starink

Tekening brandnetel: Elieke Starink

Foto's: Margreet Jellema

Inventarisatie vaatplanten, zoogdieren, insecten				
	2012	2013	div data	
plantensoorten	14	4,30	6	1 7 wetensch. naam
akkerdistel	x		x	Cirsium arvense
akkervergeetmenietje	x		x	Myosotis arvensis
basterdklaver	x		x	Trifolium hybridum
bitterzoet	x			Solanum dulcamara
blaartrekkende boterbloem	x		x	Ranunculus scleratus
blauw glidkruid	x			Scutellaria galericulata
bosbraam	x		x	Rubus fruticosus
brede stekelvaren			x	Dryopteris dilatata
brede wespenorchis (horen zeggen)			(x)	Epipactis helleborine (subsp)
dauwbraam	x		x	Rubus caesius
echte kamille	x		x	Matricaria chamomilla
echte koekoeksbloem	x		x	Lychnis flos-cuculi
echte valeriaan	x		x	Valeriana officinalis
een kranswier	x		x	Characeae
egelboterbloem	x		x	Ranunculus flammula
engels raaigras	x		x	Lolium perenne

fluitenkruid	x		x	Anthriscus sylvestris
geel nagelkruid	x		x	Geum urbanum
gekroesde melkdistel	x		x	Sonchus asper
gele lis			x	Iris pseudacorus
gele waterkers			x	Rorippa amphibia
gestreepte witbol	x		x	Holcus lanatus
gewone berenklauw	x		x	Hieracium sphondylium
gewone hennepnetel	x		x	Galeopsis tetrahit
gewone rolklaver			x	Lotus corniculatus
gewoon barbakruid			x	Barbarea vulgaris
glanshaver	x		x	Arrhenatherum elatius
grasmuur	x			Stellaria graminea
grote brandnetel	x		x	Urtica Dioica
grote kattenstaart			x	Lytrum salicaria
grote vossenstaart	x		x	Poa pratensis
grote weegbree	x		x	Plantago major
haagwinde	x		x	Convulvus sepium
harig wilgenroosje	x		x	Epilobium hirsutum
herderstasje	x		x	Capsella bursa-pastoris
herik	x		x	Sinapis arvensis
hondsdrif	x		x	Glechoma hederacea
kikkerbeet	x		x	Hydrocharis morsus-ranae
kleefkruid	x		x	Galium aparine
klein hoefblad			x	Tussilago farfara
klein kruiskruid			x	Senecio vulgaris

kleine klaver		x	Trifolium dubium
kleine lisdodde	x	x	Typha angustifolia
kleine veldkers	x	x	Cardamine hirsuta
kleine watereppe	x	x	Berula erecta
kluwenzuring	x	x	Rumex conglomeratus
krabbenscheer tot 2011	x		Stratiotes aloides
kropaar	x	x	Dactylus glomerata
kruldistel	x	x	Cirsium crispus
krulzuring		x	Rumex crispus
kweek	x	x	Elytrigia repens
late guldenroede		x	Salidago gigantea
lidrus	x	x	Equisetum palustre
mannagras		x	Glyceria fluitans
moerasandoorn	x	x	Stachys palustris
moerashertschoi	x	x	Hypericum elodes
moerasrolklaver	x	x	Lotus pedunculatus
moerasspirea	x	x	Filipendula ulmaria
moerasvergeetmenietje	x	x	Myosotis scorpioides
oeverzegge	x	x	Carex riparia
paardenbloem	x	x	Taraxacum officinale
perzikkruid	x	x	Persicaria maculosa
pinksterbloem	x	x	Cardamine pratensis
pitrus	x	x	Juncus effusus
puntkroos	x	x	Lemna trisulca
ridderzuring	x	x	Rumex obtusifolius
riet	x	x	Phragmites australis
rietgras	x	x	Phalaris arundinacea

rode klaver	x	x	Trifolium pratense
ruw beemdgras	x	x	Poa trivialis
scherpe boterbloem	x	x	Ranunculus acris
scherpe zegge		x	Carex acuta
slanke waterkers	x		Nasturtium mycrophylum
smeerwortel	x	x	Symphytum officinale
speenkruid	x	x	Ficaria verna
speerdistel	x	x	Cirsium vulgare
straatgras	x	x	Poa annua
timothee gras		x	Phleus pratensis
valse vosszegge	x	x	Carex otrubae
varkensgras	x	x	Polygonum aviculare
veldbeemdgras	x	x	Poa pratensis
veldlathyrus	x	x	Lathyrus pratensis
vogelwikke	x	x	Vicia cracca
waterzuring	x	x	Rumex hydrolapathum
wit walstro	x	x	Galium mollugo
witte dovenetel		x	Lamium album
witte klaver	x	x	Trifolium repens
wolfsfoot	x	x	Lycopus europaeus
zwanenbloem	x	x	Butomus umbellatus
zwarte mosterd	x	x	Brassica nigra

diersoorten		
bunzing (waarn.hol Ben Cornelissen)	24 7 13	Mustela putorius
vos (adhv prooi)	2013	Vulpes vulpes
ree (zicht,, sporen)	div	Capreolus capreolus
rosse vleermuis (wrn Erwin Heskamp)	2006	Nyctalus noctula
gewone dwergvleermuis "	2006	Pipistrellus pipistrellus
laatvlieger "	2006	Eptesicus serotinus
baardvleermuis "	2006	Myotis mystacinus
dagpauwoog	div	Aglais io
oranjetipje, mnl en vrl	div	Anthocharis cardamines
kleine vos	div	Aglais urticae
gehakelde aurelia	jun-13	Polygonia c-album
zeggendoortje (wrn. Johan Zwanenburg)	mei-14	Tetrix subalta
boktor "	mei-14	Cerambycidae

Inventarisatie vogels**29 mei 2012 (20.10-21.25u) en 31 mei 2012 (8.35-9.35u) Edwin Rose**

Bij alle soorten is het aantal zingende mannetjes aangegeven, behalve bij de soorten met *.

Kleine Karekiet zat in rietkraag aan ZW rand van het Bremerton, langs sloot vlakbij paddenpoel en bij bruggetje over de Eldense Zeeg.

19/4/13 7-8 uur Mia Hamer, KNNV.

Soort	29/5/2012 Aantal	31/5/2012 Aantal	19/4/13
Havik*	1	-	-
Zwartkop	9	7	veel
Tuinfluter	1	3	
Roodborst	1	1	x
Winterkoning	4	5	veel
Tjif Tjaf	9	9	x
Grote Bonte Specht	1	2	
Kleine Karekiet	3	2	
Koolmees	1	2	x
Pimpelmees*	-	6	x
Staatmees*	-	6	x

Vink	3	7	x
Graspieper	-	1	
Merel	8	2	x
Zanglijster	1	2	x
Vlaamse Gaai	1	-	
Houthuif*	1	-	x
Kuifeend*	1♂ 1♀	5♂ 2♀	
Zwartkop			x
Boomklever			x
Boomkruiper			x
Nijlgans (omg)			x
Fazant (omg)			x
Scholkster (omg)			x
Kievit (omg)			x

Torenvalk (omg)			vermeld
Buizerd (omg)			eerder
Grauwe gans (omg)			x
Sperwer (omg)			vermeld
Ooievaar (omg)			eerder
Boerenzwaluw (omg)			x

Waterdieren in poel Bremerton	eigen wrn. 3-4-2010	mei 2014 Johan Zwanenburg, Ecologica
Vlokkreeftje	x	x
Geelgerande watertor en larven	x	x
Kokerjuffer	x	
Kleine watersalamander	x	x
Staafwants	x	
Bootsmannetje	x	x
Poelslak	x	x
Watervlooiën	x	x
Waterspin	x	x
Schaatsenrijder	x	x
Waterpissebed	x	x
Groene (poelkikker en basterdkikker)	x	x
Bruine kikkers	x	x
Vijverloper	x	x
Glassnijder		x
Springstaartje		x
Witte muggenlarven		x
Haftelarven		x
Waterpissebed	x	x
Zwemwants		x
Eenoogkreeftje	x	x
Waterschorpioen	x	x
Bloedzuiger	x	x
Kleine spinnende watertor		x

in sloot en plasdras:	Eigen wrn 10 mei 2010	Wrn Johan Zwanenburg mei 2014
Padden	x	x
Grondeltjes	x	
Schaatsenrijder	x	
Blankvoorn	x	
Bittervoorn	x	
Stekelbaarsjes	x	x
Libellelarve	x	
Posthoornslak	x	
Zeeltje	x	
Bootsmannetje	x	
Kleine modderkruiper,	x	x
Grote modderkruiper	x	
Zoetwatergarnaal	x	
Grote watertor	x	
Rivierkreeft???	x	
Riviermoerasslak	x	
Eitjes zwanenmossel		x

BLWG Mossenstreeplijst						
Amersfoort coördinaten			Bezoekdatum: 20-03-2010		Naam: mwg WAGENINGEN	
184.4	439.5					
Naam gebied: BREMERTON			Velduren: 12 x 2,5		Adres: Groene Wiel	
1	2515	Ambisser	Amblystegium serpens	Gewoon pluisdraadmos	x	x
2	2539	Atricund	Atrichum undulatum	Groot rimpelmos	x	x
3	2547	Barbucon	Barbula convoluta	Gewoon smaragdsteeltje	x	x
4	2555	Barbuung	Barbula unguiculata	Kleismaragdsteeltje	x	x
5	2567	Bractrut	Brachythecium rutabulum	Gewoon dikkopmos	x	x
6	2571	Bractvel	Brachythecium velutinum	Fluweelmos	x	x
7	2577	Bryumarg	Bryum argenteum	Zilvermos	x	
8	2578	Bryumbar	Bryum barnesii	Geelkorrelknikmos	x	
9	2582	Bryumcae	Bryum caespitium	Zodeknikmos	x	
10	2586	Bryumcap	Bryum capillare	Gedraaid knikmos	x	
11	2620	Calligus	Calliargonella cuspidata	Gewoon puntmos	x	
12	2642	Ceradpur	Ceratodon purpureus	Gewoon purpersteeltje	x	
13	2651	Cirripil	Cirriphyllum piliferum	Haarspitsmos	x	
14	2658	Cryphhet	Cryphaea heteromalla	Viermos	x	x
15	2669	Dcnowcir	Dicranoweisia cirrata	Gewoon sikkelsterretje	x	x
16	2651	Didyfal	Didymodon fallax	Kleidubbeltrandmos	x	

17	2733	Eurhystr	Eurhynchium striatum	Geplooid snavelmos	x	x
18	2737	Fissibry	Fissidens bryoides	Gezoomd vedermos	x	x
19	2742	Fissieci	Fissidens exilis	Dwergvedermos	x	x
20	2746	Fissitax	Fissidens taxifolius	Kleivedermos	x	x
21	3359	Frulldil	Frullania dilatata	Helmroestmos	x	
22	2753	Funarhyg	Funaria hygrometrica	Gewoon krulmos	x	x
23	2759	Grimmpul	Grimmia pulvinata	Gewoon muisjesmos	x	x
24	3287	Hypnucsa	Hypnum cupressiforme	Gesnaveld klauwtjesmos	x	x
25	2729	Kindbpra	Kindbergia praelonga	Fijn laddermos	x	
26	2808	Lskeapol	Leskea polycarpa	Uiterwaardmos	x	x
27	3384	Lophcbid	Lophocolea bidentata	Gewoon kantmos	x	
28	3387	Lophchet	Lophocolea heterophylla	Gedrongen kantmos	x	x
29	3410	Metzgfur	Metzgeria furcata	Bleek boomvorkje	x	
30	2838	Orthtaff	Orthotrichum affine	Gewone haarmuts	x	x
31	2839	Orthtano	Orthotrichum anomalum	Gesteelde haarmuts	x	x
32	2843	Orthtdia	Orthotrichum diaphanum	Grijze haarmuts	x	x
33	2845	Orthtlye	Orthotrichum lyellii	Broedhaarmuts	x	
34	2847	Orthtpul	Orthotrichum pulchellum	Gekroesde haarmuts	x	x
35	2728	Oxyrrhia	Oxyrrhynchium hians	Kleisnavelmos	x	
36	2732	Oxyrrspe	Oxyrrhynchium speciosum	Moeras snavelmos	x	
37	3451	Radulcom	Radula complanata	Gewoon schijfjesmos	x	x
38	2970	Rhyumcon	Rhynchostegium confertum	Boomsnavelmos	x	x
39	3468	Ricciflu	Riccia fluitans	Gewoon watervorkje	x	
40	3112	Saniounc	Sanionia uncinata	Geplooid sikkelmoss	x	x

41	3289	Schiscra	Schistidium crassipilum	Muurachterlichtmos	X		X	
42	3059	Syntriae	Syntrichia laevipila	Boomsterretje	X			
43	3065	Syntrpap	Syntrichia papillosa	Knikkersterretje	X			
44	3064	Tortumur	Tortula muralis	Gewoon muursterretje	X		X	
45	2936	Tortutru	Tortula truncata	Gewoon kleimos	X		X	
46	3075	Ulotabru	Ulotrichia bruchii	Knotskroesmos	X		X	
47	2743	Fissiinc	Fissidens incurvus	Gekromd vedermos	X		X	
48	3191	Syntr;c	Syntrichia ruralis var. calcicola	Klein duinsterretje	X			